

WSTĘP

Stanowisko 1 w Kolonii Rychłocice, gm. Konopnica, pow. wieluński, woj. łódzkie zostało odkryte przypadkowo w 1974 roku podczas eksploatacji piasnicy położonej przy drodze z Rychłocic do Siemiechowa. Zabezpieczono wówczas zawartość wielopochówkowego grobu popielnicowego ludności kultury pomorskiej. Badania ratownicze na nowoodkrytym cmentarzysku, oznaczonym wtedy jako stanowisko 2 w Rychłocicach, przeprowadziła mgr Maria Jażdżewska z Muzeum Miasta Pabianic, badająca w tym czasie osadę na pobliskim stanowisku 2 w Siemiechowie, pow. łaski. Kolejne prace o charakterze sondażowym przeprowadzono w roku 2000, a ich efektem było odkrycie grobów ciałopalnych, tym razem należących do kultury przeworskiej. Wtedy też dokonano zmiany nazwy i numeru stanowiska na Kolonia Rychłocice stan. 1. Prace badawcze kontynuowano jeszcze w latach 2001 i 2003, a ich rezultatem było odkrycie w sumie 34 pochówków ciałopalnych kultury pomorskiej i kultury przeworskiej, które obecnie znajdują się w zbiorach Muzeum Miasta Pabianic. Kolejny etap prac wykopaliskowych to badania Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi pod kierunkiem autora niniejszego opracowania, przy współudziale w pierwszej fazie prac mgr Waldemara Stasiaka. Prowadzone były one w latach 2006–2007 i 2009–2011 dzięki środkom finansowym Fundacji Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego. W ich wyniku przebadano całkowicie cmentarzysko kultury przeworskiej oraz znaczną część cmentarzyska kultury pomorskiej, którego jednak pełnego zasięgu, z uwagi na znaczne rozproszenie zespołów grobowych, nie udało się określić.

Łącznie na stanowisku przebadano obszar o powierzchni nieco ponad 86 arów, na którym odkryto 233 obiekty grobowe, w tym jeden zniszczony grób szkieletowy oraz jedną jamę z zawartością materiału ceramicznego i krzemienego kultury mierzanowickiej, jeden grób kultury łużyckiej z IV okresu epoki brązu, 48 grobów ciałopalnych należących do ludności kultury pomorskiej i 176 grobów, w tym jeden, prawdopodobnie szkieletowy, ludności kultury przeworskiej. Z uwagi na brak wyposażenia osiem grobów jamowych nie określono kulturowo. Zostały one opisane w części pracy dotyczącej cmentarzyska kultury przeworskiej. Nie uwzględniono ich natomiast w szczegółowych rozważaniach demograficznych dotyczących całkowicie przebadanego cmentarzyska kultury przeworskiej. Stanowisko uległo częściowemu zniszczeniu wskutek prowadzenia różnorodnej działalności gospodarczej. Największych destrukcji obszar cmentarzyska doznał w drugiej połowie XIX wieku, jego teren zagospodarowano rolniczo. Wycięto wówczas las, wypalono i usunięto pnie drzew, niszcząc, bądź uszkadzając część grobów. Ślady tej działalności były bardzo wyraźnie widoczne na całym badanym wykopaliskowo obszarze stanowiska. Kolejne zniszczenia nastąpiły w latach 70-tych XX wieku, gdy w północno-wschodniej części stanowiska rozpoczęto pozyskiwanie piasku do celów budowlanych (uszkodzono grób nr 1 kultury pomorskiej). Ostatnich zniszczeń dokonała głęboka orka, która poważnie uszkodziła część pochówków, głównie popielnicowych, niekiedy dość płytko wkopanych w podłoże, z których zachowały się tylko partie przydenne. Dlatego też koniecznym sta-

ło się przebadanie możliwie jak największej powierzchni cmentarzyska w celu zabezpieczenia stanowiska przed dalszym niszczeniem.

Omawiane cmentarzysko położone jest na terasie nadzalewowej Warty, w odległości około 500 metrów na wschód od obecnego koryta rzeki, w północnej części wsi określanej jako Kolonia Rychłocice o nazwie lokalnej „Piekło” (ryc. 1). Nazwa ta jest z pewnością odbiciem prac prowadzonych tu w drugiej połowie XIX wieku związanych z karczowaniem lasu i przejęciem tego terenu do zagospodarowania rolniczego. Znajduje się około 400 metrów na południowy wschód od stanowiska 2 w Siemiechowie, cmentarzyska kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich i osady z młodszego – późnego okresu wpływów rzymskich i wczesnego okresu wędrówek ludów (M. Jażdżewska, W. Siciński 2017). W podziale fizycznogeograficznym stanowisko znajduje się w obrębie Kotliny Szczercowskiej zaliczanej do makroregionu Nizina Południowielkopolska (T. Kondracki 2002, s. 162). Jest to rozległe obniżenie w międzyrzeczu Warty i Widawki zbudowane z piasków i mułków rzecznych. Urozmaicenie obszaru stanowią wydmy i torfowiska oraz dna dolin rzecznych. Omawiane stanowisko położone jest w środkowym biegu Warty na obszarze starogłacialnym, w którym wpływ na morfologię i budowę geologiczną miały procesy w okresie od zlodowacenia warciańskiego po holocen (P. Kittel 2017, s. 9–19).

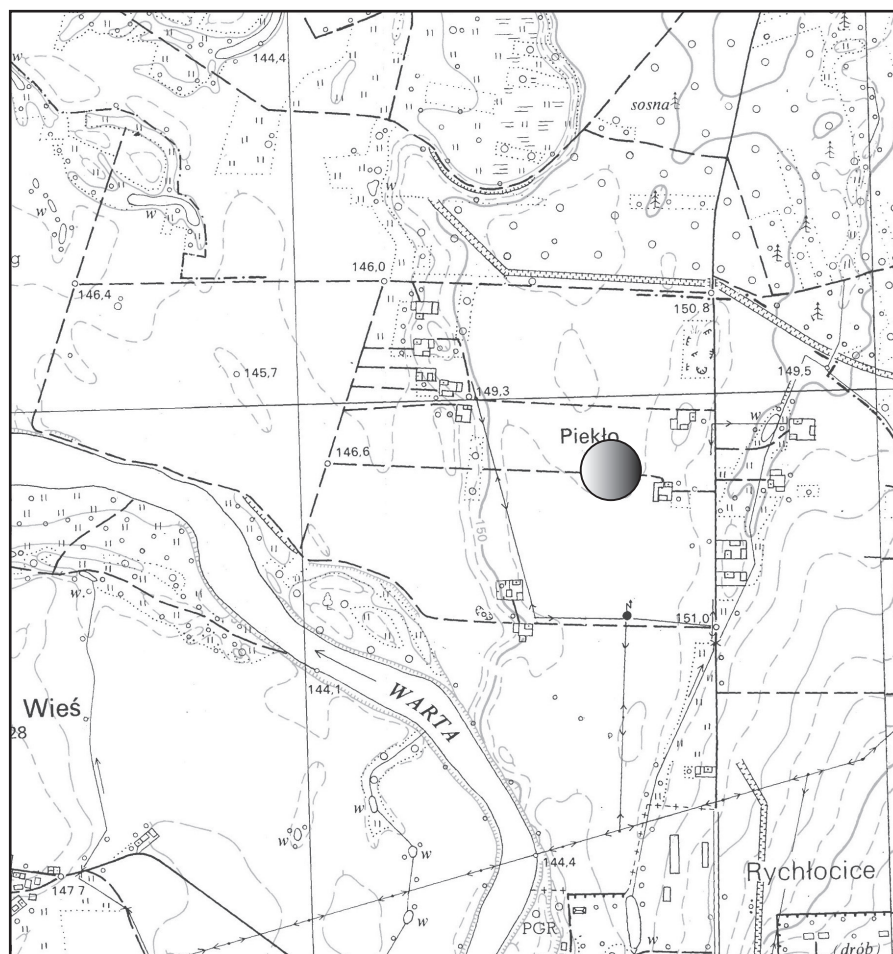
Badania przeprowadzone na omawianym cmentarzysku dostarczyły bardzo dużej ilości zróżnicowanego chronologicznie i kulturowo materiału zabytkowego, niejednokrotnie o unikatowym charakterze. W pierwszej kolejności jako najstarsze należy tu wymienić jamę (być może ślad grobu) oraz zniszczony przez kłoszowy grób w obwarowaniu kamiennym kultury pomorskiej szkieletowy pochówek kultury mierzanowickiej. Następnie jeden grób jamowy kultury łużyckiej z IV okresu epoki brązu. Dalej liczący 48 grobów fragment cmentarzyska kultury pomorskiej o bardzo zróżnicowanym obrządku pogrzebowym. W całości natomiast przebadano cmentarzysko

z okresu wpływów rzymskich i początków wczesnego okresu wędrówek ludów należące do ludności kultury przeworskiej (mapa 1).¹

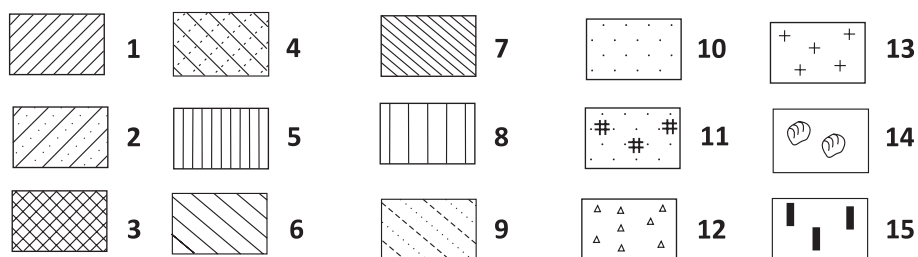
Omawiane cmentarzysko wielokulturowe znane jest już w literaturze archeologicznej dzięki publikacji wielopochówkowego grobu nr 1 kultury pomorskiej z naczyniem zdobionym ornamentyką figuralną (M. Jażdżewska 1987, s. 101–105), grobów 2–14 z badań w latach 2000–2001 (M. Jażdżewska 2004, s. 289–321), a także zestawu importowanych ułamków naczyń *terra sigillata* z pierwszych sezonów badań (L. Tyszler 2006, s. 147–155). Publikacji doczekała się także terakotowa lampka oliwna z grobu 112 z badań w roku 2009, będąca drugim tego rodzaju odkryciem podczas prac wykopaliskowych na obszarze kultury przeworskiej (W. Siciński 2012, s. 259–275). Materiały z cmentarzyska w Kolonii Rychłocice znalazły się także w najnowszym opracowaniu znalezisk importów rzymskich w Polsce środkowej (I. Jakubczyk 2018, s. 81–82). Zachodzi jednak potrzeba całościowej publikacji wszystkich wielokulturowych materiałów z omawianego stanowiska w celu udostępnienia ich szerokiemu kręgu odbiorców. Prezentowana praca została uzupełniona o dodatkowe opracowanie wszystkich odkrytych na cmentarzysku ułamków naczyń importowanych *terra sigillata*, a także analizę antropologiczną materiału kostnego ze wszystkich zespołów grobowych. Poniżej w porządku chronologicznym zostaną zaprezentowane i omówione wszystkie materiały archeologiczne pozyskane w trakcie badań wykopaliskowych omawianego cmentarzyska. W opisie zachowano numerację grobów nadaną w trakcie badań wykopaliskowych.

Niniejsza monografia stanowiska 1 w Kolonii Rychłocice powstała dzięki dofinansowaniu ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Dziedzictwo Kulturowe” priorytet 5 „Ochrona zabytków archeologicznych” zadanie nr 4194/19 realizowane w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Za sfinansowanie

¹ Do wykonania map 1 i 2 wykorzystano zbiór danych pomiarowych numerycznego modelu terenu PPZGiK_C8_3_3_521582.kml udostępnione przez Głównego Geodetę Kraju na podstawie Licencji nr DIO.7211.195.2019_PL_N.

0 500 m

Ryc. 1. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Położenie stanowiska. Legenda do planów grobów: 1: szara próchnica; 2: żółty piasek z domieszką szarej próchnicy; 3: czarna przepalona próchnica; 4: czarna przepalona próchnica przemieszana z piaskiem; 5: szarobrunatna próchnica; 6: jasnobrunatna próchnica; 7: ciemnobrunatna próchnica; 8: brunatna próchnica (humus); 9: brunatna próchnica z żółtym piaskiem; 10: żółty piasek; 11: żółty piasek z węglami drzewnymi; 12: fragmenty ceramiki; 13: przepalone kości ludzkie; 14: kamienie; 15: krzemienie.

Fig. 1. Kolonia Rychłocice site 1, district of Wieluń, province of Łódź. Legend for plans of the graves: 1: gray humus; 2: yellow sand with gray humus; 3: black burned humus; 4: black burned humus with sand; 5: gray-brown humus; 6: light brown humus; 7: dark brown humus; 8: brown humus; 9: brown humus with yellow sand; 10: yellow sand; 11: yellow sand with charcoal; 12: pottery fragments; 13: burned human bones; 14: stones; 15: flint.

sowanie badań wykopaliskowych i wykonania analizy antropologicznej materiału kostnego autor składa podziękowania Fundacji Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego. Podziękowania należą się także mgr Marii

Jażdżewskiej i Dyrekcji Muzeum Miasta Pabianic za udostępnienie dokumentacji i materiałów zabytkowych z badań w latach 1974 i 2000–2001 oraz 2003.